

PROTOCOL

DYSLEXIE & DYSCALCULIE

HOOGHUIS ZUIDWEST

Schooljaar 2020-2021

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	3
1 Wat is dyslexie.....	4
2 Wat is dyscalculie	5
3 Signalering en screening	6
4 Leerlingen met een leerstoornis in de klas	7
4.1 Dyslexie-/dyscalculieverklaring	7
4.2 Dyslexie-/dyscalculiefaciliteiten	7
5 Verantwoordelijkheid van de leerling	9
Bijlage 1; Dyslexie - lay out toetsen	10
Bijlage 2; tips leerlingen	11

INLEIDING

Dit protocol is bedoeld om iedereen (docenten, ouders, leerlingen en andere geïnteresseerden) in en rondom de school te informeren over het dyslexie- en dyscalculiebeleid op onze school, Het Hooghuis ZuidWest. Dyslexie en dyscalculie zijn leerstoornissen waar de laatste jaren steeds meer bekendheid en aandacht voor is. Sommige leerlingen met dyslexie danwel dyscalculie kunnen zonder faciliteiten en voorzieningen niet of nauwelijks laten zien waar zij toe in staat zijn.

Dit protocol geeft handvatten voor het omgaan met leerlingen met dyslexie of dyscalculie (wanneer het beiden betreft, zal er in dit document worden gesproken over leerstoornis(sen)). Het bevat een omschrijving van het de begrippen 'dyslexie' en 'dyscalculie', een opsomming van compensatie- en dispensatiemogelijkheden zowel in de lessen als bij toetsen en examens, de mogelijkheid van extra ondersteuning en een leidraad over hoe om te gaan met een leerling met een leerstoornis in de klas. In dit protocol staat echter ook beschreven waar een leerling zelf verantwoordelijk voor is.

1 | WAT IS DYSLEXIE

Dyslexie is een leerstoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau (Stichting Dyslexie Nederland).

Dyslectische leerlingen in het voortgezet onderwijs hebben onder andere problemen met:

- Lezen en/of spellen op woordniveau, zowel in het Nederlands als ook in de moderne vreemde talen.
- Het snel en accuraat lezen (decoderen) van teksten bij alle vakken.
- Het snel en accuraat spellen (coderen) bij functioneel schrijven bij alle vakken.
- Automatiseren en werkgeheugen.
- Niet al deze problemen doen zich (in gelijke mate) bij alle leerlingen voor.

Het gaat hierbij niet alleen om problemen bij het aanleren van lezen en spellen op woordniveau maar ook bij het toepassen in alle vakken die een beroep doen op functioneel lezen, schrijven en automatiseren.

Dyslexie kan sociaal emotionele problemen veroorzaken: negatieve gedachten die ontstaan uit eerder falen.

2 | WAT IS DYSCALCULIE

Dyscalculie is een stoornis die gekenmerkt wordt door hardnekkige problemen met het leren en vlot en accuraat oproepen of toepassen van reken- en wiskundekennis (feiten/afspraken) (Ruijssenaars, van Luit, & van Lieshout, 2004).

Leerlingen met dyscalculie hebben in het voortgezet onderwijs onder andere problemen met:

- het automatiseren van eenvoudige sommen en het gebruiken simpele procedures
- het volgen van een stapsgewijze aanpak
- het maken van associaties met eerder opgedane kennis
- de plaats van getallen en keren veelvuldig getallen om
- ruimtelijk inzicht (bijv. topografie)
- kloklezen
- het afleiden van rekensommen uit tekstueel weergegeven opdrachten
- Niet al deze problemen doen zich (in gelijke mate) bij alle leerlingen voor.

Hierdoor blijven leerlingen met dyscalculie wat betreft hun reken- en wiskundeprestaties achter bij het niveau dat op school van hen verwacht wordt. Het gaat hierbij niet alleen om problemen bij het aanleren van rekenen en wiskunde, maar ook bij het toepassen in alle vakken die een beroep doen op functioneel rekenen en automatiseren.

Dyscalculie kan sociaal emotionele problemen veroorzaken: negatieve gedachten die ontstaan uit eerder falen.

3 | SIGNALERING EN SCREENING

Leerlingen kunnen op verschillende manieren gesignaleerd worden t.a.v. kenmerken van een mogelijke leerstoornis:

- Vanuit de overgang van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs door middel van een dyslexieoverdrachtsdossier van de basisschool en/of het Leerlingvolgssysteem (LVS);
- Tijdens de bespreking in de toelatingscommissie;
- Bij toelating naar aanleiding van dossieranalyse;
- Door signalering vanuit mentoren/docententeam/ouders.

Wanneer er vanuit het dossier sprake is van deze signalen worden leerlingen binnen ZuidWest gevolgd. Wanneer er sprake is van problemen of stagnatie in de ontwikkeling die mogelijk voortkomt vanuit deze symptomen, kan er via de zorgcoördinator een dossieranalyse worden aangevraagd bij een gedragswetenschapper om te bezien of er voldoende aanwijzingen zijn voor verder onderzoek naar een mogelijke leerstoornis.

Aan de hand van de dossieranalyse wordt bepaald welk traject de leerling zal worden geadviseerd. Hierbij wordt gekeken naar de gegevens van het basisonderwijs en gegevens die in SOM terug te vinden zijn. Soms wordt er bij twijfel aanvullend onderzoek uitgevoerd (EMT, Klepel, PI-dictee). Uiteindelijk komt er een verslag en wordt de leerling ingedeeld in één van de 4 onderstaande categorieën:

A. Leerlingen die op basis van reeds beschikbare dossiergegevens worden geadviseerd bij een extern bureau een verder onderzoekstraject in te zetten (NB: deze leerlingen hebben al wel recht op voorlopige dyslexie- danwel dyscalculiefaciliteiten, maar de leerstoornis is nog niet vastgesteld. De voorlopige faciliteiten verlopen na één kalenderjaar).

B. Leerlingen waarbij de onderkende diagnose van een leerstoornis niet is aangetoond, maar waarbij wel indicaties bestaan vanuit het dossier. Deze leerlingen wordt geadviseerd een externe training *technisch lezen* en *spelling danwel rekenen* te volgen. (NB: deze leerlingen hebben al wel recht op voorlopige dyslexie- danwel dyscalculiefaciliteiten, maar de leerstoornis is nog niet vastgesteld. De voorlopige faciliteiten verlopen na één kalenderjaar).

C. Leerlingen waarbij bij nadere analyse toch onvoldoende aanwijzingen zijn in de richting van een leerstoornis. De eventueel al verleende faciliteiten worden ingetrokken.

D. Leerlingen die binnen de Trajectvoorziening besproken worden (uitzonderingen); dit gaat om complexe dossiers en/of waar standpuntbepaling nodig is.

Indien een leerling ingedeeld wordt bij categorie A of B krijgt wordt de leerling tijdelijk behandeld als een leerling met een leerstoornis en mag die gebruik maken van extra faciliteiten tot duidelijk is of het vermoeden van de leerstoornis is bevestigd. De geldigheidsduur van de extra faciliteiten bedraagt maximaal 1 kalenderjaar. De school voert de gegeven adviezen niet zelf uit. Dit valt onder de verantwoordelijkheid van de ouders. Ouders krijgen een lijst met externe onderzoeks- en begeleidingsbureaus in de regio Oss. Deze lijst is niet volledig, ouders zijn vrij om zelf verder te zoeken en een keuze te maken.

4 | LEERLINGEN MET EEN LEERSTOORNIS IN DE KLAS

4.1 Dyslexie-/dyscalculieverklaring

Het diagnostisch onderzoek naar een leerstoornis en het afgeven van een verklaring ligt in handen van psychologen en orthopedagogen op het niveau van GZ-psychologen met een erkende bekwaamheidsregistratie in de psychodiagnostiek.

De adviezen die gegeven worden in de verklaring over de faciliteiten zijn algemeen van aard en niet op de betreffende leerling toegespitst. Dit houdt in dat de vermelde faciliteiten op de verklaring niet de faciliteiten zijn waar de leerling recht op heeft of welke de leerling nodig heeft. Daarnaast moeten de toegekende faciliteiten binnen de mogelijkheden van de school passen.

4.2 Dyslexie-/dyscalculiefaciliteiten

Aan het begin van het schooljaar inventariseert de mentor welke leerlingen een leerstoornis hebben. De mentor levert deze lijst in bij de administratie. De administratie controleert of de dyslexieverklaringen aanwezig zijn in het dossier. Mocht dit niet het geval dan wordt dit via de mentor opgevraagd bij ouders. Vervolgens wordt de diagnose in SOM aangegeven met daarbij dat de leerling gebruik mag maken van extra faciliteiten (zie paragraaf c.).

De leerling bespreekt met de mentor van welke faciliteiten hij of zij gebruik wil maken. De mentor legt dit vast in het logboek en communiceert dit naar de lesgevende docenten (evt. middels het groepsplan).

4.2.1 Faciliteiten

Het Hooghuis Zuidwest biedt, passend bij de behoeften van de leerling onderstaande faciliteiten aan.

Bij dyslexie:

- Vergroot lettertype (bij voorkeur Arial 12 als standaard gebruiken) of vergrotingen
- Digitale auditieve ondersteuning middels Claroread, deze is te downloaden via de site download.hethooghuis.nl
- 20% Extra tijd bij toetsen. Indien dit niet mogelijk is in de les dan is er de mogelijkheid om de leerling minder toets opgaven te laten maken of de leerling in een pauze of na schooltijd door te laten werken. Belangrijk hierbij is dat de leerling en de docent hier van te voren afspraken over maken met elkaar.
- Aangepaste beoordeling bij spelling, conform de afspraken binnen de vaksectie. De vaksecties hebben hier met elkaar uitspraken over gedaan.

Bij dyscalculie:

- Gebruik maken van rekenmachine, officiële standaard rekenkaarten (zie www.examenblad.nl) en kladpapier.
- 20% extra tijd bij toetsen. Indien dit niet mogelijk is in de les dan is er de mogelijkheid om de leerling minder toets opgaven te laten maken of de leerling in een pauze of na schooltijd door te laten werken. Belangrijk hierbij is dat de leerling en de docent hier van tevoren afspraken over maken met elkaar.
- Aangepaste beoordeling bij rekenen, conform de afspraken binnen de vaksectie. De vaksecties hebben hier met elkaar uitspraken over gedaan.

4.2.2 Omgang in de klas

Algemeen:

- Zorg dat je als docent weet welke leerlingen een leerstoornis hebben. Dit kun je terugvinden op het groepsoverzicht.
- Overleg welke plaats in de klas prettig is, zodat de leerling de instructie zo goed mogelijk mee krijgt en indien nodig extra aansturing/instructie kan krijgen.
- Bespreek het aanpakgedrag van opdrachten.

- Bouw extra instructie- en oefentijd in indien nodig (en mogelijk).
- Houd (eventuele) onzekerheid in de gaten. Een leerstoornis kan samengaan met sociaal emotionele problemen: negatieve gedachten die ontstaan uit eerder falen.

Bij dyslexie:

- Zorg voor helder taalgebruik:
 - Gebruik (zoveel mogelijk) woorden die de leerlingen kennen.
 - Leg nieuwe begrippen goed uit (liefst aan het begin van de les).
 - Geef concrete voorbeelden die aansluiten bij de ervaringswereld van de leerling.
 - Visualiseer de uitleg.
 - Stel concrete vragen en bouw voldoende wachttijd na de vraag.
- Bied leerlingen voldoende tijd om aantekeningen te maken of van het bord over te nemen eventueel door ze er een foto van te laten maken.
- Zorg voor een dyslexie vriendelijke lay-out van toetsen (zie bijlage 3).
- Zorg voor een toets op een USB stick of mail de toets naar de leerling indien de leerling en mentor afgesproken hebben dat toetsen digitaal gemaakt mogen worden. Een andere mogelijkheid is om een leenlaptop te lenen en de toets hierop te openen. Helaas is het nog niet mogelijk om de toets te beveiligen, alvorens deze aan de leerling te geven.

Bij dyscalculie:

- Bied uitleg en instructie zoveel mogelijk visueel en stapsgewijs aan (probeer wiskunderegels zoveel mogelijk te visualiseren op het bord).
- Controleer of de leerling de uitleg begrepen heeft.
- Geef extra uitleg bij abstracte opdrachten.
- Laat de leerling werken met rekenmachine en kladpapier.
- Leer de leerling effectief gebruik te maken van de rekenmachine.
- Laat opdrachten of onderdelen waar de leerling moeite mee heeft oefenen en herhalen.
- Voor vakspecifieke hulp is het van belang om te isoleren (één deelvaardigheid), integreren (bredere vaardigheid), generaliseren en transfereren (ruimere context).

4.3.3. Examenfaciliteiten

Bron: www.examenblad.nl

De faciliteiten voor dyslectici zijn wettelijk vastgesteld op:

- verklanking (voorlezen van teksten)
- maximaal 30 minuten tijdverlenging
- gebruik van de computer als schijfgerei, waarbij voor dyslectici de spellingscontrole mag worden gebruikt. Bij gebruik van de computer ziet de school erop toe dat de leerling geen toegang heeft tot hulpmiddelen die niet zijn toegestaan.

De faciliteiten voor dyscalculici zijn wettelijk vastgesteld op:

- maximaal 30 minuten tijdverlenging
- gebruik van standaard rekenkaarten (die zijn uitgegeven door het College voor Toetsen en Examens).

Op ZuidWest wordt het examen digitaal afgenomen middels Facet waarin deze hulpmiddelen zijn verwerkt (m.u.v. de rekenkaarten). Voor de mogelijkheid van specifieke uitzonderingen wordt verwezen naar de website van het CvTE (www.examenblad.nl).

5 | VERANTWOORDELIJKHEID VAN DE LEERLING

Wanneer je een leerstoornis hebt, heb je meer moeite met lezen en/of spellen danwel met rekenen. Dit betekent niet dat je deze zaken niet meer moet doen of foutloos moet doen, maar het betekent wel dat je extra inspanningen zult moeten doen om voldoende te halen, over te gaan en uiteindelijk een diploma te halen. Jij bent zelf verantwoordelijk voor jouw leerproces!

De volgende dingen zijn belangrijk voor je:

- Vertel aan docenten dat jij een leerstoornis hebt en vertel daarbij ook waar jij behoefte aan hebt t.a.v. faciliteiten. De docent kan hier dan zoveel mogelijk rekening mee houden.
- Maak gebruik van de hulpmiddelen die aangeboden worden.

BIJLAGE 1; DYSLEXIE - LAY OUT TOETSEN

- Lettertype Arial 12
- Regelafstand 1,5
- Gebruik geen cursieve woorden maar dik gedrukte of onderstreepte woorden.
- Gekopieerde bronnen moeten vergroot worden.
- Zorg voor een overzichtelijke lay-out met voldoende witruimte tussen de verschillende onderdelen.

BIJLAGE 2; TIPS LEERLINGEN

Algemeen:

- Maak tijdens de les aantekeningen of vraag of je een foto van het bord mag maken of een kopie van de aantekeningen van een klasgenoot.
- Vraag om extra uitleg en stel vragen wanneer je zaken niet begrijpt
- Plan je huiswerk goed, verdeel je werk en neem regelmatig pauze.
- Een goede inzet tijdens de lessen is belangrijk, ook als je het moeilijk vindt
- Maak gebruik van hulpmiddelen

Bij dyslexie:

- Ga bij het maken van werk stapsgewijs te werk:
 - Lees opgaven zorgvuldig.
 - Bedenk in eigen woorden wat er gevraagd wordt.
 - Geef antwoord op de vraag.
 - Controleer of je antwoord gegeven hebt op de vraag.
- Gebruik bij het leren van woordjes een goede strategie, bijvoorbeeld:
 - Neem een los blaadje en schrijf alle woorden op die je moet leren met de vertaling erachter.
 - Dek de vertaling af en schrijf nogmaals de vertaling op.
 - Controleer de woorden en markeer de fouten (ook als je een spellingsfout gemaakt hebt).
 - Schrijf onder de lijst de foute woorden nogmaals op met de vertaling.
 - Oefen nu alleen de lijst met foute woorden.
 - Herhaal dit net zo lang tot je alle woorden kent.

Bij dyscalculie:

- Ga bij het maken van wiskunde opdrachten steeds stapsgewijs te werk:
 - Lees eerst de opgave zorgvuldig
 - Vertel in eigen woorden wat er gevraagd wordt
 - Onderstreep belangrijke informatie in de opdracht of schrijf deze op kladpapier
 - Bereken de opgave
 - Controleer of je antwoord gegeven hebt op de vraag